شجرة طیبة اصلها ثابت وفرعها فی السماء

ازکمال فضل کمال داد وبیهمال کتابی لاجوابی که پیر فلک با هزار چشمان مثلش ندیده

وپیک آفتاب به عالم گردی بگرد مانندش نه رسیده

مسمّٰی به

گنجینهٔ رحمت

(معروف به)

تحفهٔ آخرت

من تصنیف ادیب اریب ذهین لبیب افصح الفصحا ابلغ البلغا حسان العرب والعجم سحبان هذا الایام

جناب مولوی محمد امانت اللہ خان متخلص به امانت خلف جناب مستطاب عالی القاب منشی محمد قدرت اللہ

خان صاحب مرحوم اسسٹنٹ انجنیر واگزیکٹیو انجنیر چھاؤنی آگرہ

بمطبع معین الہند پریس اجمیر طبع شد

قیمت فی جلد ۳

محمد سے صفت پوچھو خدا کی

خدا سے پوچھ لو شان محمد

هو الغنی

بسم اللہ الرحمن الرحیم

بنامِ صانعِ ما خالقِ ما — عزیز خالقِ ما رازقِ ما

چه رازق هست رزاقِ مکرم — سوئے ما بنگرد با صد ترحم

گناهِ ما ببیند پرده پوشد — ببخشد بحرِ رحمت چون بجوشد

بگستر دست خوانِ نعمتِ خویش — نماند از فاقها مخلوق دلریش

سزاوارِ عبادت بالیقین است — پئے مخلوق هر ساعت معین است

هویدا کرده افلاک و زمین را — بنا فرموده است عرشِ برین را

منور کرده مهر و ماه اختر — پئے آسایشِ ما ساخت اظهر

چه صانع هست صناعِ مکرم — مطهر واحد و معبود عالم

بخلق آوردہ شاہانِ اُلوالعزم
عنایت ہائے او بر ہر کہ و مہ
پدید آوردہ اشیائے نوادر
سمیع است و بصیر است و کریم است
ہمہ از جلوہ آن کارساز است
فرستادست از بہر ہدایت
کزو ہا گشت کفر و کافری دور
جناب مصطفیٰ سردار عالم
حبیب کبریا شاہِ زمانہ
ملائک خصلت و افلاک رفعت
ز بہر او جہان گشتہ ہویدا
برائے امّت آن شاہ دوران
ز نعلین ہمہ اوجِ نبوت
شدہ واصل بخلاقِ زمانہ
ہمہ اسرار پنہانی عیان شد

جوانان تہمتن صاحب رزم
عیان بینیم مانند خور و مہ
بہر شے ربِّ اکبر ہست قادر
ز اول ہست و تا آخر حکیم است
کہ ذات اقدس او بے نیاز است
رسولانِ کرم فرما بغایت
جہان ز انوار بے گشتہ معمور
شہِ ہر دو سرا ہم فخرِ آدم
وحیدِ عصر سلطانِ یگانہ
ز خورشید و قمر بہتر بصورت
جز و کل بہر او حق کردہ پیدا
بنا فرمودہ ایزد باغِ رضوان
بعرش و آسمان افزودہ تربت
درون لامکان شادِ یگانہ
رسول اللہ فخر مرسلان شد

نبیِ دو سرا سردارِ کونین
محمد مصطفیٰ ہم فخرِ دارین

بصد عجز و نیاز و مستمندی
بحق گفتہ کہ اے خلّاقِ گیتی

بانجامِ آرزوے من رسانی
ز عصیان امتم را وارہانی

خطابش گشت با صد جوشِ رحمت
مخور غم از پئے عصیانِ امت

بخشیدیم عصیانِ امتت را
فزون کردیم جاہ و مرتبت را

حبیبِ پاک او صدیقِ اکبر
رفیقِ اول و محبوبِ داور

بکرمِ اقدس و اصحابِ ثانی
عمر گنجینۂ سترِ نہانی

سوم را حضرتِ عثمان نامند
فدائے وے کہ رحمان نامند

چہارم حضرتِ کرّار بشنو
ہر بر حضرتِ غفّار بشنو

ستونِ سقفِ دین مخدومِ عالم
سلاطینان با اخلاق و اکرم

معینِ اہلِ ایمان مخزنِ علم
خلیق اند و سخی و معدنِ حلم

صدورِ فیضِ ربانی چہارند
پئے محبوبِ داور جان نثارند

کہ بہرِ ما بحالِ ما غریبان
بہر ساعت بہر لحظہ بہر آن

شفیقانِ جنابِ سرورِ دین
ہمہ فرمایش بہرِ دین آئین

خدایا از برائے این بزرگان
رہانی کشتیِ امت ز طوفان

ز بهر است آن سرور دین — سوی احقر بچشم مرحمت بین
ز عصیان پر آمانت بام دارد — پریشانست بی آرام دارد

مختصر حالات مصنف این کتاب

اکبرآباد هست جای مولدم	بلده دار الخلافت در عجم
هست واقع بر لب بحر جمن	در لطافت به ز کشمیر و ختن
آگره از هر یکی شهر و دیار	نی شود بهتر بدوران در شمار
فخر عصر و صاحب تمکین و جاه	والدم بود از فضل اله
قدرت الله خان رئیس باکرم	مخزن علم و حیا و محتشم
سرفراز از عهده انجینیر	بود از فرع و اصولش باخبر
همچو ملٹن بود در انگلش زبان	نظم و نثرش بود مشهور زمان
پاک باطن در خصائل خوب تر	داشت بر سر سایهٔ خیر البشر
بود حاتم در سخا جود و کرم	رهرو راه شریعت بود هم
حیف از دنیا سوی عقبی شتافت	روضهٔ فردوس جای خویش یافت
این رضائیش بود در علم و هنر	پی بدل بسانیم خود را باخبر

چونکه حکم ربِّ اکبر این نه بود
خدمتِ علما بسیم و زر نبود
درسیه خوانده کتب از فضلِ رب
از پئے تحصیلِ انگریزی زبان
گشتم و خواندم در انجا چند سال
طالعِ میمونِ من شد رهنمون
شکرِ ایزد من باجمیه آمدم
هم ملازم گشتم اندر دفتری
وارهاندم چونکه او قابل نبود
چونکه شوقم بود و هم حبِّ وطن
بعد ازان بر چند جائے خوبتر
قدرِ اکثر عهده ها نشناختم
دفترِ صاحب کمشنر چیف هست
پس باجمیرم عنان برتافتم
پیش ازین در دفترِ انفینٹری

سعی و کوشش ها ندادہ هیچ سود
بهرِ تعلیم بجان کوشش فزود
عربی و هم فارسی علمِ ادب
داخلِ سینٹ جانس کالج بعد ازان
تا به ایف-اے در رسیدم اشتغال
در تلاشِ نوکری گشتم بردن
در حضورِ خواجهٔ ذی مجد و کرم
کیرج اندر صیغهائے ریلوی
خاطرم مرغوب و هم مایل نبود
آمدم در اگره رشکِ چمن
ماندم و بگذاشتم سبے دردِ سر
از یکے سوئے دگر بشتافتم
هم مثالِ دیگران دادم ز دست
جائے در اوڈٹیر اوفس یافتم
هیڈ بودم بود لطفِ ایزدی

بود کپتن لویل نامِ افسرم — بود خوش از کار و بارِ دفترم
این دعایم هست از ربِّ جهان — ساز اسبابے دگر اکنون عیان
از پئے اصحاب آن شاهِ زمن — وارهان از کلفت و رنج و محن
از وصالِ شاهِ دین گردان مدام — خاطرِ محزونِ عاصی شادکام
شوقِ توصیفِ بزرگان داشتم — این کتابِ نعت و مدحت ساختم
هرکه می بیند رجا دارم باُو — این دعا سازد بمن آن نیک خو
یا الٰهی بر امانت رحم کن — ساز مقبولِ زمان شعر و سخن

غزلهای چند در نعت جنابِ رسالت مآب سرورِ کائنات خلاصهٔ موجودات رسول صلی اللہ علیه وآله وسلم

کجا خورشید دارد تابِ حسنِ بیحجابش را — مقابل کے توان شد ماه روئے لاجوابش را
همه در ظلمتِ گیسوی مشکین اند سرگردان — بخواهش اند پئے یکجرعهٔ جامِ شرابش را
فلک در گردش آید ارض را آتش بسوزاند — عیان بینند چون آن حسنِ روئے بےنقابش را
چو کیکاؤس و کیخسرو هزاران خاکروبانش — ملائک هر دمی حاضر بشوقِ دل خطابش را
همیشه بادِ رحمت مے وزد از کوچهٔ جانان — برائے فرحتِ مشتاق و رفعِ اضطرابش را

اگر مهری وود پروائے سر عاشق کجا دارد
بشوقِ دیدنِ آلہ ابو حسین انتخابش را

طپیدل در فراقت یا رسول الله چون بسمل
بہ بین سوئے امانت غرق کن جالِ خرابش را

دیگر

قاصد رسان بہ یار سلام و پیام ما
چیزے بگو ز گریۂ این صبح و شام ما

دل بردہ بیک نظرِ چشم نرگسین
زلف تو بالیقین شدہ ای یار دام ما

پیر مغان ز بادۂ عرفان و بیخودی
سرور ساز خاطر و لبریز جام ما

مقبولِ شاہ ہر دو سرا شافعِ جزا
از فضلِ ربِ کون و مکان شد کلام ما

محوِ جمال چونکہ امانت شدہ رسول
گوید کہ عفو گشت گناہِ دوام ما

دیگر

مہ در باخاص محبوبِ خدائے دو سرا ست
جلوۂ انوار بے ابر گردون سخاست

گرمی خورشید محشر کی بما نقصان دہد
بر سر ما سایۂ دامان آن شاہ ہداست

حیف دور افتادہ ام از روضۂ پاک نبی
نیّر جلوۂ رخسار آن صلِ علیٰ ست

وصف تو ہرگز نیاید در رقم ای شاہ دین
زانکہ از آدم بابن مریم ہمہ مداح شماست

ہر کہ بنویسد بتوصیفِ شما لفظے اگر
ازل ان ہا ہمہ بہر او صدائے امر ماست

آنکہ افتادست دور از رحمت پاک رسول
اندہ و رنج شد و ہم از فضل خداست

کشتی امت نخواهد شد غریق بحر قهر — زانکه محبوب خدای دوسر ایشان ناخداست
چشم رحمت برگشا سوی امانت یا رسول — زانکه مظلوم و فقیر و عاصی و مسکین گداست

دیگر

صدای هر حق از مرغ بستان تو می خیزد — ضیای وحدت از شمع شبستان تو می خیزد
گل عرفان ز هر نخل گلستان تو می خیزد — نفیر راز از سنگ بیابان تو می خیزد
بلرزاند طبقهای زمین و آسمان یکدم — چو شور از کشتهای تیر مژگان تو می خیزد
غلامم تو بسا ممتاز از جمشید و کیخسرو — سکندر از پی تعظیم دربان تو می خیزد
سوی دیگر نیارد رو قتیل خنجر ابرو — کجا افتاده چاه زنخدان تو می خیزد
چه شاه شاه دین و شاه دنیا شاه عقبی هم — که شان کبریا از شان ذیشان تو می خیزد
یقینا حل مشکل میشود وقتیکه ای سرور — صدای یا محمد از غلامان تو می خیزد
ز هر عاشقانت یا محمد سرور عالم — بوی خوش دائم از گیسوی پیچان تو می خیزد
خوشا قسمت که خدامت مسیحا نفس دارند — که مرده هم بیک ارشاد مستان تو می خیزد
بوی گلهای وحدت خوشبوی مشک طریقتهم — ز آب چهره خورشید رخشان تو می خیزد
امانت آمده آلوده عصیان پی رحمت — کجا از بارگاه همچو سلطان تو می خیزد

دیگر

منم والہ و مبتلائے محمدؐ
نیاید خوشم ما سوائے محمدؐ

سراپا شدم در ولائے محمدؐ
نخواہد دلم ماورائے محمدؐ

بہ پیچید در سر ہوائے محمدؐ
منم جان نثار و فدائے محمدؐ

بعرشِ برین گشت افزون مراتب
ز نعلین عالیِ پائے محمدؐ

کنم سرمۂ چشمِ خود گر بیابم
بشوقِ دلی خاکِ پائے محمدؐ

نخواہد شد آرام زخمِ جگر را
بغیر از وصال و دوائے محمدؐ

بہ از خسرو کیقباد و سکندر
غلام محمدؐ گدائے محمدؐ

شدم کشتۂ تیغ ابروئے پرخم
ربود ست ہوشم ادائے محمدؐ

شود بیخطر داخلِ باغ رضوان
ہر آنکس کہ جوید رضائے محمدؐ

چہ اظہر من الشمس مہر و عطایش
با امت بدوران سخائے محمدؐ

چنان خواستگارم کہ یارب اکبر
بگوشم در آید صدائے محمدؐ

ز اسرار پنہان وقوف است حاصل
ہمین است ہر من عطائے محمدؐ

حجر ہم شجر انس و جن حور و غلمان
بدارند شوقِ لقائے محمدؐ

خدایا بہ بخشی گناہِ امانت
پئے غوث الاعظم برائے محمدؐ

دیگر

نہ مومن آنکہ سر را خم ندارد
خیالِ سیّدِ عالم ندارد

پئے نظارۂ روئے تو چشمم
ز گریہ فرصتِ یکدم ندارد

ہر آنکس شد فنائے راہِ احمد
ز دارو گیرِ محشر غم ندارد

ندانم ہیچ از مخلوقِ ربّی
خیالِ گیسویت پر خم ندارد

فدائے ابروانت ہمچو منصور
رود گر سر براہت رم ندارد

ترحم کن بہ بین برگشتۂ ناز
کہ دارد زخم او مرہم ندارد

فنا فی الشیخ داند حالِ عالم
دلِ خود کم ز جامِ جم ندارد

گدائی کوچۂ احمد **امانت**
خبر از دین و دنیا ہم ندارد

دیگر

باعثِ خلقِ زمین و آسمانی یارسول
مجدِ عرش و مخزنِ سرِّ نہانی یارسول

روشنئ خانۂ بیخانمانی یارسول
مطلعِ انوارِ ربِّ دو جہانی یارسول

خسروِ کیخسروان شاہِ شہانی یارسول
شافعِ محشر سوئے حق بیگمانی یارسول

از وجودِ پاک میدانِ عرب سرسبز گشت
زانکہ رحمِ خاصِ خلاقِ تو مانی یارسول

از تو میخواہد **امانت** یومِ محشر دستِ رس
چونکہ چارہ سازِ دہ بیکسانی یارسول

دیگر

شانِ حق از رخِ پر نور عیان می بینم — جلوۂ حسن تو در کون و مکان می بینم

ہمہ از ہجر تو در شور و فغان می بینم — والۂ روئے تو ہر پیر و جوان می بینم

مثل تو ہیچ نہ در کون و مکان می بینم — ہمہ گوئی تو خدائی دو جہان می بینم

یا رسولِ عربی ساقیِ حوض کوثر — چشمۂ فیض تو در دہر روان می بینم

کہ بپائی تو بگلزار برائے گلگشت — سرو استادہ بیک پا نگران می بینم

شافعِ یوم جزائے شہِ والا حسبی — سایۂ حق بسرت جلوہ کنان می بینم

رتبہ خسرو و دارا و سکندر جمشید — کمتر از خدامِ درِ شاہِ شہان می بینم

از پئے دیدنِ آن روضۂ والا ہردم — دلِ پر درد بصد شوق طپان می بینم

بوریائی کہ نصیب است بدرویش ہرت — بہتر از تختِ سلیمان و کیان می بینم

ہر کہ رفت است بعشقِ شہِ خوبانِ جہان — خوب رفت است کہ سیاحِ جنان می بینم

مور رحم آمانت شدہ از مدح رسول — گویا اسرار خفی راچہ عیان می بینم

دیگر

یا الٰہی از ازل در اختیارِ کیستم — تا ابد مقتولِ تیغِ آبدارِ کیستم

بادہ نوشِ کیستم زنّارِ دارِ کیستم — والۂ خوئے کہ ہستم در دیارِ کیستم

شہسوارا راہِ شیئم سوگوارِ کیستم — جان بلب بی ہجر آید جان نثارِ کیستم

از پئے چہ نالہ و شور و فغان آہ و بکاست　　خاکپائے کیستم در انتظار کیستم

محو دیدار کہ ہستم مورد لطف کہ ام　　والہ و مفتون بروی گلعذار کیستم

ای **امانت** کیستی از خود نمی داری خبر　　فاش میگوئی کہ ہستم بیقرار کیستم

دیگر

سردار بجز احمد مختار ندارم　　جز سرور کونین مددگار ندارم

از درد فراق شہ کونین چو بسمل　　دل می طپد و طاقت رفتار ندارم

ای روشنی خانۂ اخوان دل من　　در دادن جان گر طلبی عار ندارم

من خادم جان بازد تو مخدوم جہانی　　در ہر دو جہان بہ ز تو غمخوار ندارم

با یوم قیامت ہمہ را کار جہانست　　جز دید شہ کون و مکان کار ندارم

من از پئے نقد جگر و جوہر ایمان　　غیر از تو مگر ہیچ خریدار ندارم

خندیدن مخلوق بدیوانگیم ہست　　ہشیار نگوید دل ہشیار ندارم

من بلبل بستان تعشق تو گل تر　　جز نالہ پئے وصل شما کار ندارم

مداح شہ کون و مکان است **امانت**　　گوید کہ کسی غیر شما یار ندارم

دیگر

تمنای جنان داری سراسر سوئے احمد شو　　دلا با صد ہزار ایمان خاطر جوئے احمد شو

براہِ حق شتابان شو جلیسِ بزمِ عرفان شو
عزیزِ جن و انسان شو فدای خوئے احمد شو

بایزد وصل میخواہی گدائی کوی احمد شو
دلِ اخوانِ ہمن آویزہ گیسوئے احمد شو

چو میخواہی شود حاصل وقوف از سرِ پنہانی
بیا ایدل قتیلِ خنجرِ ابروے احمد شو

امانت کن نثارِ پای او نقدِ دل و جانرا
مدام اندر خیالِ وصفِ پاکِ روئے احمد شو

دیگر

مُشک بیزان سُنبلِ گیسوئے تو
مطلعِ نورِ الٰہی روئے تو

تیغ جوہر دار بہرِ عاشقان
یا رسولِ کبریا ابروئے تو

خالقِ کونین اے سلطانِ دین
ہست مداحِ رُخِ نیکوئے تو

قدسیان جاروب کش با صد ادب
زانکہ بہ از باغِ رضوان کوئے تو

آتشِ دوزخ بر و گشتہ حرام
یا محمدؐ ہر کہ آمد سوئے تو

محو و مفتون والہ و شیدا است ہم
صانعِ ارض و سما بر خوئے تو

کے شود خوانی امانت از رحم
یا نبیؐ اللہ اندر کوئے تو

دیگر

پیچید پیمبر شورش و غوغائے مدینہ
جانم بلب آمد بہ تولائے مدینہ

بیزار ز ہندم طلبم کن سوئے ایزد
خواہم کہ کنم سیر بصحرائے مدینہ

از مشکِ ختن بهتر و از عنبرِ فردوس
شک نیست که خاکِ درِ مولای مدینه

مجنون صفتم محوِ جمالِ رخِ احمد
بیخود شده ام از پی لیلای مدینه

پیشِ نظرِ شیفتهٔ سنبلِ مویت
چون صبحِ منوّر شبِ یلدای مدینه

گلزارِ ارم هیچ به پیشِ نظرِ من
دارم بسرِ خویش چو سودای مدینه

گلهای تر و یاسمن و نرگسِ فردوس
خار اند به نزدِ گلِ صحرای مدینه

ای بادِ صبا گر گذری از پی خالق
خدمت برسانی تو به مولای مدینه

یارب تو چنان کن که جبینِ منِ احقر
باشد به درِ سنگِ مصفای مدینه

دیدم چو سرِ زلفِ پریشان شدم از وی
برداشته گفتم خطِ طغرای مدینه

شاهنشه انجم سپه و مه به تجلّی
حیرت زده از لولوی لالای مدینه

خوشباش **امانت** چه هراس است بمحشر
الطاف بدار و به تو مولای مدینه

دیگر

جلوهٔ تو مطلعِ انوارِ سبحان آمده
روی روشن بهتر از خورشیدِ رخشان آمده

چون بگیتی آن شهنشاهِ رسولان آمده
خلق وارسته ز کفر و نورِ ایمان آمده

بر درِ او هر که با حالِ پریشان آمده
مورِ صد التفاتِ شاهِ خوبان آمده

یا محمد ذاتِ پاکت مخزنِ اوصافِ هاست
از برای تو ظهورِ کل بدوران آمده

رب اکبر عفو گرداند گناہش بیگمان
از عقیدت ہر کہ در دربار سلطان آمدہ

بہتر از کحل الجواہر خاک پایت یا رسول
از برائے بندگان خاص یزدان آمدہ

چونکہ سیداری امانت سر گیسوئے نبی
بالیقین در روضۂ ات گلزار رضوان آمدہ

دیگر

ہر کرا عشق رسول کبریا حاصل شدہ
زندہ در فردوس بیچون و چرا داخل شدہ

عاصیان از آتش دوزخ رہائی یافتند
چوکہ دریای سخای مصطفےٰ حائل شدہ

قرب خلاق زمین و آسمانش میشود
ہر کہ در ہجر محمد مصطفےٰ بسمل شدہ

چشم وادارم برای دیدن یثرب مدام
از پئے سیر مدینہ یا خدا مائل شدہ

گرچہ دارد فاصلہ بسیار اقدس روضہ ات
از تصور دور بین الشاہ و الادل شدہ

روضۂ فردوس جائی او نباشد بیگمان
آنکہ از سلطان دین شمس الضحیٰ غافل شدہ

از ترحم دید چون بر عاصی بدبخت ہم
از فیوض خاص شاہ دوسرا کامل شدہ

ای امانت از ظہور شافع یوم جزا
دین حق گشتہ منور کفر ہم باطل شدہ

دیگر

برچھی دلم از سینہ بیک ناز نگاہ سے
ہفتوں شدہ جان ہم بیک انداز نگاہ سے

از سینہ گذشت است خدنگ مژگانت
مرہم شورش ساز بیک ناز نگاہ سے

اے ابر سخا مہر عطا معدنِ تقوی	از بہر خدا ابر فگنی باز نگاہے
عشاقِ تو اے شاہ مسیحا نفسانند	جان باز بیارند بآغازِ نگاہے
امید کہ بایوم جزا خستہ **امانت**	محروم نماند بیک اندازِ نگاہے

دیگر

چارۂ دردِ بیکسان ہستی	مردمِ چشمِ عاشقان ہستی
سرورِ جملہ سروران ہستی	مخزنِ لطفِ جاودان ہستی
قبلہ و کعبۂ جہان ہستی	ہادیِ راہِ راستان ہستی
فیض گستر بہ ہر زمان ہستی	معدنِ جودِ بیکران ہستی
از خدای بزرگ جلّ و علے	ماہرِ رازِ بیکسان ہستی
کشتیِ ما غریقِ ورطۂ غم	کے شود چونکہ مہربان ہستی
مجمعِ خلق می شود بدرت	زانکہ حامیِ بیکسان ہستی
اے شہنشاہِ انبیا و رسل	روحِ زہاد و عابدان ہستی
با **امانت** یکے نظر از لطف	کُن کہ تو شاہِ مرسلان ہستی

دیگر

محبوب کبریا بہ گنہگار بنگری	سردار اتقیا پے غفار بنگری

اے افضل الخلائق و اے معدنِ سخا — اے رحمتِ خدا بہ منِ خوار بنگری
از بہر زخم دل شدہ مرہم جمالِ تو — اے مخزنِ عطا بہ منِ زار بنگری
مقبولِ بارگاہِ خداوند می شود — اے شافعِ جزا چو بہ میخوار بنگری
شو مہربان برائے خداوند ذوالمنن — اے شاہِ انبیا پئے داوار بنگری
ہستم بسانِ ماہیِ بے آب در فراق — دیدار خود نما سوئے بیمار بنگری
بے بذل التفاتِ تو اہل شود ادق — آسان شود بسا چو بدشوار بنگری
ہر نیست را وجود شد از بہر تو رسول — سلطان انبیا بہ دل افگار بنگری
بیشک جلیل مرتبہ ات بعد کبریاست — اے معدنِ سخا پئے ستّار بنگری
مداح تست معدنِ افکارِ بیشمار — سوئے امانت اے شہ ابرار بنگری

در مدح جناب قبلہ و کعبہ حضرت پیران پیر دستگیر روشن ضمیر محبوب سبحانی غوث الصمدانی حضرت عبد القادر جیلانی قدس اللہ سرہ

شانِ حق از غوث الاعظم بین کہ اظہر میشود — نور احمد ہم عیان از روئے اطہر میشود
دخل باید در حریمِ کبریائے بیگمان — ہر کرا از رحمِ غوثِ پاک رہبر میشود
او فنا فی اللہ از باغ ولایت خوشہ چین — ہر کرا پائے مفخم غوثا بر سر می شود

اسمِ اقدس را اگر در ہر کہ پردازد بکار — گر بود دشوار تر بروے مظفر میشود

حامیٔ شرعِ شریف و دستگیرِ بیکسان — چشمِ احول یک نظر سازے منوّر میشود

رافعِ آلام و اندوہست اسمِ پاکِ غوث — چونکہ می آید بلب تسکینِ خاطر میشود

آنکہ بیدار و بصدقِ دل خیالِ غوث پاک — بالیقین او را کرم غوث یاور میشود

چون نہ بنمائی جمالِ باکمالِ خویشتن — در فراقت خاطرِ عشاق مضطر میشود

خادمِ جانبازِ تو ہستیم مارا نیست باک — کے مخل این گردشِ افلاکِ پُر شر میشود

گر بخواہی ذرہ بہتر شود از ماہتاب — در رضائی تو شود خورشید اختر میشود

واصلِ ایزد شدی چیزے دگر مطلوب نیست — غیر احمد کسے ترا مقصودِ خاطر میشود

روشنیٔ چہرۂ اقدس فرونست و فزون — بیگمان از روے خجل خورشیدِ محشر میشود

عارفان را رہنما و ہادیٔ راہِ ہدا — خلق کے از بہر ما غیرِ تو بہتر میشود

می شناسد رتبۂ عالی حضورِ غوث پاک — ہر کرا چشمِ حقیقت بین میسر میشود

واقفِ سرِ خفی و والۂ روی خدا است — حلۂ وارفتگی ہر وقت در بر میشود

جلوۂ تو جلوۂ حق وصلِ تو وصلِ خداست — ہر کرا سودائے گیسوی تو در سر میشود

تا کہ در بزمت بیاید بار آمانت بخطر — بہر نذرت چند شعر آوردہ حاضر میشود

دیگر

بحقِ شفیعِ الوریٰ غوث الاعظم ‌ ‌ نما جلوهٔ خویش یا غوث الاعظم
مرا نیست کس جز تو یا غوث الاعظم ‌ ‌ روانم فدائی تو یا غوث الاعظم
ترا چشمهٔ فیض یا غوث الاعظم ‌ ‌ بدوران روانست یا غوث الاعظم
عزیز است لاریب پیشِ محمدؐ ‌ ‌ حبیب است نزدِ خدا غوث الاعظم
پئے زخمِ دل مرہمِ روح افزا ‌ ‌ مرا هست اسمِ شما غوث الاعظم
کنم سرمهٔ چشمِ خود گر بیابم ‌ ‌ بشوقِ دلی خاکِ پا غوث الاعظم
پریشان بهیدم طلب کن طلب کن ‌ ‌ بدربارِ دربار یا غوث الاعظم
تو مسکن بداری به از باغ رضوان ‌ ‌ که مشک است و عنبر هوا غوث الاعظم
سراسر گنهگارم از بهرِ احمدؐ ‌ ‌ نما ستر بی مرا غوث الاعظم
امانت بخواهد رسانی بحشر ‌ ‌ بدامانِ شاهِ هدیٰ غوث الاعظم

دیگر

نظر کن بسوئے من یا غوث الاعظم شاهِ گیلانی ‌ ‌ غریبم بیکسم افتاده ام در صد پریشانی
رضا جوئی خدائی دو جهانی ماهِ عرفانی ‌ ‌ باحمد و ائما واصل صدورِ فیضِ رحمانی
شهنشاهی که بهرِ خدمتِ خدامِ والایت ‌ ‌ مدام استاده اسکندر جم و خسرو بدربانی
غریبان را معاون گمرهان را هادیِ ایمان ‌ ‌ ولیِ ماجران یا غوث الاعظم ظلِ سبحانی

منم محو جمال تو سراپا در خیال تو | فدایم بر کمال تو شها مخدوم دورانی

برای حق کمالی ده بفضل بذر والی ده | ز عرفانت یک خیالی ده که سلطان عرفانی

مکرم محتشم ای پیشوای اولیاء الله | ز بهر مصطفی رحمی بکن خورشید گیلانی

معین بیکسانی شاه دینی قبلهٔ ایمان | برای امت شاه عرب سلطان قریشانی

بیک چشم کرم خدام درگاهت تو آن گردان | ولی و واقف از خفی اسرار پنهانی

طفیل سید ابرار ای محبوب سبحانی | نظر کن از کرم مانم جدا از شر نفسانی

نمی دانم که من افتاده راه خرابی را | ز فیض خاص از هندوستان تا کی هیچوانی

بوقت واپسین امید وارم از فیوض تو | روم با صد هزار ایمان شوم مقبول ربانی

امانت نامهٔ اعمال از عصیان سیه دارد | مدد فرمای ای خلاق گیتی شاه گیلانی

دیگر

کجا روم ز در پاک غوث گیلانی | که هست مورد انوار رب دورانی

چرا ز دست دهم دامن مکرم غوث | که سایه اش بود از لطف خاص یزدانی

همیشه حاضر دربار غوث می آیند | فرشتگان مقرب حضور سبحانی

خلاص کن ز غم ای غوث اقدس لله | که ورطه مهلک و زورق شد است طوفانی

گرفته دامن حضرت رجاست در محشر | رسم بزیر ظلال رسول ... بالی

یقینِ راسخِ من اینکه بهره خدام / ز روم بسیر ارم از فیوض سلطانی
بسانِ طائرِ بسمل امانت است بهجبر / طلب بکن بدر خویش غوث گیلانی

در مدح حضرت شیخ المشائخ سرور سروران خواجه خواجگان هند قطب الاقطاب پیر روشن ضمیر حضرت خواجه معین الدین چشتی رحمة الله علیه اجمیری هند الولی

اگر ببینم شبی آن شهسوار راهِ یزدان را / تصدق بر قدوم پاک سازم جوهر جان را
حضوری درِ خواجه نماید شان سبحان را / باجمه وصل گرداند فزاید نور ایمان را
زلیخا بود گروید بحسنِ یوسفِ کنعان / جمالِ تو معین الدین ربوده هوش دوران را
منور گشت گلزار معانی از معین الدین / فزون گردید رنگ و بوی گلهای عرفان را
به لنگر خانه مست افتاده عشاقان تو خواجه / نمی دارند ذوقِ دیدنِ گلزار رضوان را
اگر شخصی ز مدهوشانِ تو خواجه کشد آهی / بیک لمحه بسوزد ارض را گردون گردان را
امانت افضل و بهتر شمارد سنگِ کوی تو / ز گوهر هیچ داند پیش او لعل بدخشان را

دیگر

فیض دائیم از تو خواجه عام را / پشت محکم شد ز تو اسلام را

اے کلیدِ سرِّ حق کے می شود — از مئے عرفان دہے یک جام را
اے معین الدین چشتی ہجرِ تو — برد از من طاقت و آرام را
اہل عرفان گشتن و اہل الیقین — از فیوضت گشت آسان عام را
رفعتِ دربارِ عالیت نمود — پست اوجِ چرخِ نیلی فام را
زلفہا گسترد ہے پیرِ مغان — تاکہ بہرِ عاشقانت دام را
السمد اے خواجہ عاجز آمدم — خاک برسر گردشِ ایام را
جان بلب دارم بفرقت اے انیسم — یا معین الدین رسان پیغام را
از امانت بہرِ حق خواجہ بکن — دور افکار و خیالِ خام را

دیگر

ای معین الدین چشتی بہ ز تو سردار نیست — ہوستانِ ہند را بہتر ز تو غمخوار نیست
محوِ دیدارِ تو خواجہ بیخبر از خویشتن — عاشقِ روئے ترا از کفر و ایمان کار نیست
ہیچ پروائے ندارد از برائے خلد ہم — ہر کہ را اور دل بجز شوقِ وصالِ یار نیست
عاشقان را وصلِ خواجہ صحبتِ کامل دہد — بدتر از ہجرِ معین الدین دگر آزار نیست
کاکلانش مثلِ سنبل ای امانت بالیقین — جلوۂ خورشید افزون از جمالِ یار نیست

دیگر

مرا جامِ است پر از بادهٔ راز حقیقت هم ‌‌ — که یارم هست کامل در شریعت و طریقت هم

بیا مشهورِ آفاق ای پیرِ مغان هستی — که از یک جرعه سازی ماهرِ شرع و طریقت هم

معین بیکسانی تو معین الدین اجمیری — روانِ جسم چشتی خاندانی در حقیقت هم

بسی سجادهٔ رنگین کنم خواجه چو فرماید — که او عرشِ طریقت هست و افلاکِ شریعت هم

شهنشاهِ معلی بارگاهی از سوی مولیٰ — ز بهرِ دردمندان رافعِ رنج و مصیبت هم

بجلائے رخت اے شیخ روشن میتوان کردن — دلِ افسردگان بالیقین از نورِ وحدت هم

برائے دیدنِ شانِ بزرگِ تو معین الدین — بباید اعتقادِ کامل و چشمِ بصیرت هم

بحق اے خواجهٔ عالم امانت اے رازِ عرفان — دلش معمور گردان از سرور و عیش و بهجت هم

دیگر

خواجهٔ هند الولی مقبولِ ربِ دو جهان — حامیِ درماندگان پشت و پناهِ هندیان

موردِ الطافِ ایزد مقتدائے سالکان — منبعِ جود و عطا و پیشوائے عارفان

اے معین الدین چشتی از فیوضِ مقدمت — کفر از اجمیر دور افتاد و شد جنت نشان

سیدِ عالی نسب اے سروِ باغِ احمدی — ظاهر از پیشانیِ تو نورِ ربِ دو جهان

سومنات هند را سودائے جنت کے شود — روضهٔ پاکِ تو خواجه بهتر از باغِ جنان

مهرِ رخشانِ ولایت هادیِ راهِ رسول — ماهِ تابانِ حقیقت فخرِ شیخانِ زمان

دینِ احمد را معین و رونقِ بزمِ رسول
اے معین الدین چشتی فخرِ چشتی خاندان

کہ امانت دار و از یومِ جزا بیم و ہراس
ہست خواجہ حامیِ او پیشِ مولائے زمان

دیگر

حامیِ ہندیان معین الدین
قدوۂ عارفان معین الدین

نظم و نسقِ جہان بدست آورد
سرورِ سروران معین الدین

بالیقین فرشِ روضہ عالیست
رشک و فخرِ جنان معین الدین

دار و انگشت در دہن خورشید
دینِ انوار و شان معین الدین

از پئے امتِ رسولِ کریم
رہبرِ بیکسان معین الدین

از بحارِ کرم بہفت اقلیم
آبِ فیضت روان معین الدین

یک شعاعِ جمالِ انورِ تست
مرہمِ زخمِ جان معین الدین

بہرِ عشاق تیرِ مژگانست
سرِ حق را بیان معین الدین

جسم را جان فرحتِ دلِ ماست
اسمِ عالی نشان معین الدین

با امانت نصیب و رہبر است
غم و آہ و فغان معین الدین

دیگر

شدم حاضر بدربارِ معین الدین اجمیری
کہ ہستم محوِ دیدارِ معین الدین اجمیری

همیشه نقدِ جانِ خویشتن حاضر همی دارم | بشوقِ دل بایثارِ معین الدین اجمیری
نخواهم رفت زنهار از درِ شاهنشهِ عرفان | که دربار است دربارِ معین الدین اجمیری
یقیناً اهلِ عرفان میشود شخصیکه می سازد | بشوقِ دل چو اقرارِ معین الدین اجمیری
چه انسان بهرِ خدمت دست بسته دائما حاضر | ملائک هم به دربارِ معین الدین اجمیری
هویدا سرِّ مکنونی بمن را از خفی پیدا | منم مفتون و سرشارِ معین الدین اجمیری
امانت خبر خدا و مصطفی و غوث جیلانی | نمی داند کس اسرارِ معین الدین اجمیری

دیگر

معین الدین چشتی مخزنِ اسرارِ ربّانی | پلنگِ دشتِ عرفانی نشاطِ روحِ پاکانی
نهنگِ بحرِ شرع و موردِ الطافِ یزدانی | هژبرِ بیشهٔ راهِ حقیقت قطبِ ربّانی
سراپایش منور هم از نورِ سبحانی | بگیتی دستگیرِ بیدل و چرخِ عرفانی
بشوقِ دل به دربارِ مقدس ای معین الدین | ملائک هر زمان حاضر بفراشی و دربانی
همه باشندگانِ هند را فیض است از درگه | نمی بینم کسی محروم گشت از فیضِ سلطانی
جهاندارد عقیدت کامل و مستحکم و راسخ | چراغِ خانهٔ بیخانمانی مهرِ رخشانی
امانت آنچه گفتی خوب گفتی راست میگوئی | خیالش دافعِ حزن و غم و رنج و پریشانی

دیگر

خواجہ کل خواجگان گر یار بودی کاشکے
سینہ ام گنجینہ اسرار بودی کاشکے

گر میسر جلوۂ آن یار بودی کاشکے
بخت خوابیدہ مرا بیدار بودی کاشکے

رہبرِ ہر راہِ او دلدار بودی کاشکے
خاطرِ من مطلعِ انوار بودی کاشکے

زین تفکرہائے دین و دنیوی وارستمی
از خیالِ شیخ دل سرشار بودی کاشکے

از فیوضِ تو معین الدین نشد محروم کس
التفاتت بر منِ بدکار بودی کاشکے

عرض حال اے خواجہ ناممکن کہ من ہستم نحیف
گرومی گر طاقتِ اظہار بودی کاشکے

دردِ ہجران آفتِ جانست اے خواجہ مرا
وصل تو در سالہا یکبار بودی کاشکے

چشم رحمت سوی من اے نخل باغ احمدی
از برائے حیدر کرار بودی کاشکے

ماہرِ سرِ خفی من گشتمی در ساعتے
گر معین الدین مرا غمخوار بودی کاشکے

بایقین گشتے وصال خواجہ عالم اگر
در تلاشِ شیخ مجنون وار بودی کاشکے

ہر کہ میدارد محبت از تو ای خواجہ ولیست
وے نصیب منکران ہم دار بودی کاشکے

چونکہ حاضر شد امانت بردرِ ہند الولی
حامیش غفار در ہر کار بودی کاشکے

قصیدہ در مدح حضور پر نور معدلِ اسرار طریقت مخزنِ سرِ حقیقت شناور بحر معرفت ہر بستہ بیعت مقبولِ حضرت خلاق کون و مکان مفتونِ گیسوئے رسولِ آخر الزمان جناب مستطاب حضرت مولانا محمد فضل الرحمن شاہ صاحب مرشد

قبلہ و کعبہ جناب اخوانصاحب مخدوم و مکرم حضرت مولوی محمد عنایت اللہ
خانصاحب رئیس چھاونی آگرہ متصل تارگھر سرکاری

فضل رحمان جملہ را در کار ایجان میشود — انبیا را ہم ضروری فضل رحمان میشود
ہر کرا در کار ازل فضل رحمان میشود — واقف راز خفی اسرار پنہان میشود
از خیال شیخ افزون نور ایمان میشود — در غلامش میشود مقبول رحمان میشود
صدقہ روئے مصفای تو ایمان میشود — نقد دل نقد جگر ہم جوہر جان میشود
گر نبودی فضل رحمان کے شدی پیدا جہان — فضل رحمان باعث تکوین دوران میشود
گر نبودی فضل رحمان کے شدی توبہ قبول — باعث غفران آدم فضل یزدان میشود
غرق در طوفان کشتی گشتیش لاریب فیہ — فضل رحمان نوح را حافظ ز طوفان میشود
نیامدی بیرون ز بطن حوت نے ہیچ شبہ — فضل رحمان حافظ یونس بدین سان میشود
ز آتش دوزخ برون کے آمدی زندہ خلیل — بر وی باغ از فضل رحمان نار سوزان میشود
بہر یوسف دیدہ یعقوب را چون نور رفت — فضل رحمان واصلش وقت پریشان میشود
از غلامی حضرت یوسف عزیز مصر شد — فضل رحمان باعث تخلیص زندان میشود
ابن مریم رفت زینجا چون بچرخ چارمین — فضل رحمان حافظ از تصلیبش ایمان میشود
منطق الطیر سلیمان را دہم تسخیر ریح — زیر حکمش جن و انس از فضل سبحان میشود

افتخارِ انبیا از فضلِ رحمان احمد است
فضلِ رحمان باعثِ فخرِ رسولان میشود

فضلِ رحمان چون پنجه تسکین دهد هر ساعتے
خاطرِ عشاق مرشد کے پریشان میشود

خوشبوے مشکِ ختن هیچ است پیشِ آن دماغ
هر کرا خوشبوئی زلفش مشک بیزان میشود

بهرِ آتش رفت موسیٰ دید نورِ ایزدی
هم کلیم الله شبان از فضلِ رحمان میشود

چشمهٔ فیض و کرم جاریست در دوران مدام
قطرهٔ افتد به ذره مهرِ رخشان میشود

از شعاعِ پرتوهاے بزمِ شاهِ عارفان
گر همی بینی خجل برقِ درخشان میشود

کے شده مائل سوے فردوس عشاقانِ او
غیرِ دیدارِ رخش کے کار ایشان میشود

وصلِ دائم با خدا او دور کے از مصطفےٰ
قرب از غوثِ کرم ماهِ عرفان میشود

زان هنر بینهٔ راهِ حقیقت بالیقین
دائما ظاهر بدو رات شانِ یزدان میشود

قرب او تسکین کامل میدهد عشاق را
در فراقش سینه بریان چشم گریان میشود

واقفِ اسرار ربی میتوان بودن کسے
هر کرا یاره و معاون فضلِ رحمان میشود

جلوهٔ طور است رویش مطلعِ نور است که
آفتابِ حشر پیشِ او پشیمان میشود

رو نمی آرد چون اسے مردمانِ خویشتو
فضلِ رحمان ضامنِ گلزارِ رضوان میشود

نیست کس بهتر ازان شاهِ ولایت دستگاه
حامیش دائم کرم غوثِ گیلان میشود

دردِ هجران آفتِ جانست و جان نارسا
شاد و فرحان از خیالِ قطبِ دوران میشود

جان نثارم بر تو اے قاصد کہ آوردے جواب | خانہ ام از مقدمش بزم سلیمان میشود
نیست جائے بہ ز دربار تو چون زینجا روم | بہر خدمت حاضر دربار رضوان میشود
از قدِ موزون مرشد از برائی سیر چون | جلوہ فرماید خجل سرو گلستان میشود
مردۂ صد سالہ ہم زندہ شود در ساعتے | گر رضائی قطب عالم فضلِ رحمان میشود
جام کوثر نیست مرغوبِ طبیعت ہر کہ را | آرزوئے بستہِ چاہِ زنخدان میشود
عارفان را جنبشِ ابرو اصولِ حق نماست | ور برائے کافران شمشیر بران میشود
بیخطر از باز پرسِ یوم محشر بے خطر | ہر کہ بیعت از جنابِ غوث دوران میشود
در رضائے خادمانِ درگہِ والا شود | گر گدائے یک نظر سازند سلطان میشود
باریابِ بزم رحمان ہادیِ راہ رسول | فضلِ رحمان و ایما بر فضلِ رحمان میشود
تابش دندان مرشد بیشتر از گوہر است | ور تحیر از لبش لعلِ بدخشان میشود
ہر چہ بگذشتہ نہان از فضلِ رحمان کے شود | انچہ میگذرد عیان از لطفِ رحمان میشود
از خلوص دل شود حاضر بدربارش کسے | یکہ تازِ عرصہ عرفان ایجان میشود
خادمِ خاص است اخوانم رود چون از درش | سر رود کے او خلافِ پیران میشود
شوق پابوسی امانت را ایجان آوردہ است | کے شود یا رب کہ بہرِ آن شتابان میشود

تمام شد

قطعہ تاریخ چکیدہ قلم اعجاز رقم اریب ادیب فطین لبیب سحبان زبان حسان زمان عالم جلیل فاضل نبیل واقف اسرار معقول و منقول کاشف استار فروع و اصول الصمصام الہمام الطمطام القمقام فخر صدر شیرازی رشک فخر رازی مولانا ابو الظفر محمد سدید الدین صاحب قریشی لازالت شموس افضالہ طالعۃ علی الرؤس و مادامت عیون فیوضہ سائرۃ فی النفوس الاستاذ المفخم المطاع للمصنف پروفیسر سابق سینٹ جانس کالج آگرہ و حال اجمیر گورنمنٹ کالج -

عرفے و ہر امانت اللہ خان ‌‌‌— بے عدیل و مثال بے ہمتا

خلف الصدق قدرت اللہ خان — متصحفش باد جنت الماوے

از رئیسان ہنڈی شہزادی — اکبر آباد ہو لد ماوے

بلغ العلم اقصی الغایات — کان فی الشعر افصح الفصحا

ہو سحبان ہذہ الامتہ — لانظیر لہ من الشعرا

بارک اللہ فے مصنفہ — زید اللہ علمہ عملا

موسٹ ریسپیکٹیبل ان پوائٹس — لائک شیکس پیر ان انڈیا

most-respectable in poets — Like Shakespeer in India

اینی ون کین نوٹ کنسٹرو — ہز ڈفی کلٹ ورک آف انگما

Any one can not-construe — His difficut-work of enigma

ویل نون ان فگرس آف اسپیچ — فروم ایڈن براٹو کیلکٹا

Well known in figures of speech — from Edinburgha to Calcutta

خامہ اش ز در قسم یکے نامہ — در ثنا ر رسول ہر دو سرا

ہست گنجینہ زر حمت حق — تحفۂ آخرت لقب او را

در حمت و دستان خوش گفتہ است — وین حاصل نمود ہم عقبے

شعر گفت است بلکہ در سفت است — نتوان کرد کس چنین انشا

مگر گوئم ز بہر تاریخش — احقر بندگان حبل و علے

اسدے قریشی بگوسروشم گفت	نصرت دین و دولت دنیا ۱۳۱۵ھ

قطعہ تاریخ رقم زدہ عالم بے مثیل فاضل اجل جناب منشی محمد منیر خانصاحب منیر اکونٹنٹ گیرج ڈپارٹمینٹ ماموں صاحب قبلہ و کعبہ مصنف کتاب ہذا

ہمی نازم بتوفیق خداوند	کہ خواہرزادہ ام فرزند دلبند
امانت مصدر رشد و سعادت	جوان طالع و چون پیران خردمند
بفن شاعری استاد کامل	زہندستان مسلم تا سمرقند
زجامی و نظامی گوے بردہ	روا باشد چو فردوسے بخوانند
رقم کردہ کتابی نغز در نعت	مناقب غوث الاعظم کرد پیوند
ثنائے خواجہ را ہم مندرج ساخت	صفات فضل رحمان پیر اخوند
نکات و معنی اش ہرکس نداند	رموز عاشقان عاشق بداند
خدایا از نگاہ بد نگہدار	عدویش پائمال و دوست خرسند
منیر از بہر تاریخش دعا گفت	عطا کن عمر صد سالہ خداوند ۱۳۱۵ھ

قطعہ تاریخ فشاندہ کلک گہر سلک سلطان ممالک سخن گستری رشک فردوسی و انوری حضرت مولانا محمد عنایت اللہ خانصاحب عنایت الاخ المعظم للمصنف رئیس اعظم شہزادی منڈی آگرہ

امانت بدوران گزو فخر شد	چو سعدی و خسرو و اوحد است
کتابی نوشتہ کہ از باغ عرفان	چہ خوش نخل پر میوۂ مدحت است
عنایت بتاریخ سالش بگفت	کہ مفتاح گنجینۂ رحمت است ۱۳۱۵ھ

قطعہ تاریخ ریختہ قلم مرسم شلم منشی دانشور لبیب خرد پرور جناب منشی محمد شیر خانصاحب اسد تحصیلدار ضلع متھرا ماموں صاحب قبلہ و کعبہ مصنف کتاب ہذا

امانت بفن سخن گستری	ربودست بازی ز اہل کمال
کتابی چنین کرد تصنیف او	کہ نامد ز فردوسی خوش مقال
اسد از پئے سال تاریخ گفت	نسے عمر و حشمت نہ ہوس و سال ۱۳۱۵ھ

۲ چہ دیوان نعت رسول خدا — بہ گلہائے گلزار نادر شگفت *

* چو مضطر پئے نقش نو دم زدم فکرتے — امانت سخن سنج ملہم بگفت ۱۳۱۵ھ

قطعہ تاریخ من نتائج فکر جناب مولوی محمد عبد الحکیم خانصاحب مضطر منیجر پریس معین الہند اجمیر شریف بپاس خاطر منشی محمد خیر البشر کاتب ملازم پریس ہم